

«En Kirkens Sag»

*Det Norske Misjonsselskaps første forskrifter
for sine utsendinger*

AV OLAV GUTTORM MYKLEBUST

Tor Jørgensens artikkel «De to første misjonærinstruks i vårt land» i dette tidsskrift (1983 s. 21–30) trenger i og for seg ikke noe supplement. Presentasjonen av dokumentene er presis, og kommentarene instruktive. Noen data og fakta fra det *utrykte* kildemateriale tør likevel være av interesse.

I min bok «H. P. S. Schreuder – kirke og misjon» (1980) får de bestemmelser for misjonsvirksomheten som det her er tale om, bare en summarisk behandling (s. 216, 390). Innenfor den ramme det her opereres med, var det ikke naturlig å utvikle dette tema nærmere. Det gjøres bare oppmerksom på at den første misjonærinstruks Det Norske Misjonsselskap (NMS) vedtok, var en omarbeidelse av den instruks Rheinische Missions-Gesellschaft (RMG) hadde utarbeidet og gjort gjeldende for sine utsendinger, og at denne omarbeidelse gjenspeiler ledelsens bestrebelser på å gi forskriftene en *kirkelig* utforming.

Men først noen ord om hvorfor nettopp RMG kom til å spille en viktig rolle i denne sammenheng. Dette selskap, grunnlagt 1828, var ikke bare et av de første misjonsselskaper i Europa, men dets misjonsskole (Barmer Missionsschule) og dets misjonsblad (Barmer Missionsblatt), begge grunnlagt *før* selskapet, øvde stor innflytelse på utviklingen av misjonsarbeidet både i og utenfor Tyskland. Misjonsbladet, det første i sitt slag, hadde i 1830–40-årene ca. 20 000 abonnenter. Også RMG's misjonærinstruks, også denne den første i sitt slag (bortsett fra Brødremenighetens), fikk bestemmende betydning. Selv betraktet selskapet dette dokument som så verdifullt at det i hundre år fulgte med som bilag til de «allminnelige bestemmelser» for utsendingene som instruks senere ble erstattet med.

Også for utviklingen av norsk misjonsinteresse og misjonsaktivitet fikk RMG atskillig å si, og da først og fremst i decenniene før NMS ble til (1842). Vi sikter særlig til H. Chr. Knudsen, den norske

misjonær som fikk sin utdannelse ved RMG's skole i Barmen, og som i flere år virket i dette selskaps tjeneste i det nåværende Namibia. Hans reisevirksomhet for misjonen i Norge (før utreisen til Afrika), og de beretninger han i 1840-årene sendte til misjonsvennene i Norge, måtte gjøre det naturlig for ledelsen i NMS å søke råd og veiledning hos RMG i en så viktig sak som fastsettelse av en instruks for misjonærene.

Et vitnesbyrd om kontakten mellom de to misjonsselskaper er også det faktum at også Lars Larsen – en av de tre første misjonærer utdannet ved Misjonsskolen i Stavanger – en tid var elev ved Misjonsskolen i Barmen. Så forskjellige som Knudsen og Larsen var – den første kunstmaler, den siste skomaker, den første urolig og eksentrisk, den siste sindig og selvstendig – hadde de *det* felles at de sto høyt i kurs hos G. K. Kielland, statskirkepresten, herrnhuteren og misjonsmannen. Knudsen kaller Kielland sin «kjære Broder» og betraktet ham og de andre medlemmer av styret i Stavanger misjonsforening som sine «bedste Venner». Kielland hadde nære kontakter med det «frie» misjonsliv som på denne tid vokste frem i Tyskland inkl. – og ikke minst – virksomheten innen RMG.

Forbindelsen mellom de første misjonsbestrebelse i Norge og misjonsselskapet i Barmen fremgår også av at misjonsforeningen i Farsund, grunnlagt 1835 med H. Chr. Knudsens far som den drivende kraft, sendte halvdelen av de midler den samlet inn, til RMG (den annen halvdel ble sendt til Brødremenigheten).

Når det gjelder NMS's første misjonærinstruks (1849), er denne – som allerede nevnt – en oversettelse og omarbeidelse av den rhinske. Det kan diskuteres hvor riktig en slik annektering og revidering egentlig er, – en annektering og revidering uten angivelse av *hva* som er overtatt og *hva* som er tilføyet. En gjennomgang paragraf for paragraf må til for å kunne fastslå hvilke elementer som er opprinnelige, og hvilke som er nye. Det er en slik gjennomgang – en komparativ analyse – som vil bli foretatt i denne artikkel, – med sikte på å få klarlagt både den enhet som foreligger, og de ulikheter som gjør seg gjeldende.

En sammenlikning mellom den tyske original og den norske omarbeidelse viser for det første at det i den siste er foretatt visse forandringer av *formell* art. Refereranser til undervisningen på Misjonsskolen i Barmen og til formaninger gitt i forbindelse med misjonselevenes antagelse som misjonærer, er naturlig nok strøket. Mer interessant er avvekkelsen av det «myndige» preg. I likhet med

de andre misjonsselskaper i Tyskland i første halvdel av forrige århundre hadde også RMG en autoritær ledelse. NMS' instruks gjør det nok klart at det er hjemmet som bestemmer, men den patriarkalske tone er dempet betydelig ned.

Hva *innholdet* angår, er det utelatelsene og tilføyelsene i den norske utgave som straks springer i øynene. Forandringene gjelder i de fleste tilfeller den ulike konfesjonelle orientering i de to selskaper. RMG, som det luthersk-reformerte selskap det var, formaner utsendingene til å rette seg etter Den augsburgske konfesjon, Heidelberg-katekismen og Luthers katekisme som «de fornemste bekjennelsesskrifter» og dermed «forbli i troens enighet med de evangeliske brødre i fedrelandet».

Det er RMG's oppgave, heter det i den tyske instruks, å grunnlegge «en evangelisk-kristelig menighet» på misjonsmarken, i levende forbindelse med den evangelisk-kristelige menighet i Europa. I samsvar med denne holdning får i instruksens gudstjenesten og sakramentene en tolkning som er mer reformert enn luthersk. Man må ikke bry seg for meget om hvordan gudstjenesten skal foregå, for formen har liten eller ingen betydning. Sang, bønn og preken er de avgjørende elementer. Også når det gjelder forvaltningen av sakramentene, bør maksimal enkelhet tilstrebese.

I RMG's instruks finnes det – under paragraf 3 – et lengre avsnitt som klart reflekterer dette selskaps «unionistiske» karakter, – hele dette avsnitt er strøket i NMS' instruks. Vårt misjonsselskap, heter det, har som sitt siktepunkt å vinne sjeler for Kristus, *ikke* å vinne tilhengere for en særskilt konfesjon eller å virke for utbredelse av bestemte læresetninger. Den historiske utvikling Kristi kirke har gjennomgått i Europa, med – gjennom reformasjonen – fornyelse av det kristne budskap og forkastelse av falsk lære, er for brødrene blant hedningene av mindre betydning. Den situasjon disse står i, gjør det mulig for dem å bygge umiddelbart på den apostoliske kirke, dens forkynnelse og organisasjon.

I NMS' instruks er de unionistiske resp. reformerte formuleringer erstattet med tilsvarende lutherske. Klart og konsekvent fremheves det at misjonærene er sendebud fra den evangelisk-lutherske kirke i Norge, at de i sin virksomhet er forpliktet på denne kirkes bekjennelse, og at de, så vidt forholdene gjør det mulig, «befølge og overholde den i vort Land lovlig bestaaende og navnlig ved vort Kirkeritual fastsatte Kirkeorden.» Sakramentene, sies det uttrykkelig, skal forvaltes etter Kirkeritualets forskrifter. Hvor RMG's instruks

uttaler at nattverden – for å nevne denne spesielt – skal feires slik det skjer i «den evangeliske kirke», sier NMS' instruks at den skal feires «etter den evangelisk-lutherske Kirkes Brug».

En markant forandring i NMS' instruks, i form av inkorporering av ny tekst, er det som sies om beretningene fra misjonsmarken. Ut-sendingene formaner til å føre en nøyaktig og fullstendig dagbok, og å meddele det viktigste av det som nedtegnes der, til Misjonsselskaps-ets ledelse i Norge til evtl. offentliggjørelse i dets misjonsblad. Man venter i disse beretninger ikke subjektive betraktninger, men «klar og simpel Fremstilling af Sagernes Stilling». Denne oppfordring til realisme er bemerkelsesverdig, fordi misjonærenes arbeidsmeldinger i de fleste misjoner, i samsvar med ledelsens ønske resp. påbud, fikk en helt annen karakter, dvs. fikk form av oppbyggelige meddelelser med bevisst konsentrasjon om de lyse og oppmuntrende trekk.

I tillegg til de strykninger og tilføyelser som er nevnt, er det i NMS' instruks på to steder foretatt strykninger *uten* tilføyelser. Under paragraf 3 – i en omtale av misjonærens embete – anbefales innføring av en ordning tilsvarende den Brødremenigheten har, bl.a. en inndeling av de vakte eller døpte i «klasser». Og under paragraf 2 – i et avsnitt om forkynnelsen – advares det mot kjødelig kløkskap, dvs. det unyttige i å gjøre bruk av alminnelige religiøse sannheter i presentasjonen av evangeliet. Når NMS' ledelse foretok disse strykninger, har årsaken sikkert vært at man ikke så noen grunn til å akseptere den nevnte praksis, og at anvisningene for forkynnelsen var tilstrekkelig tilgodesett gjennom det instruksen ellers uttaler – implisitt og eksplisitt – om kunngjøringen av budskapet fra Gud som misjonens egentlige formål.

NMS' instruks representerer i forhold til RMG's i flere henseender et *nytt* dokument. Også i sin norske utforming fremtrer «Allgemeine Instruction» som en bredt anlagt, belærende fremstilling av misjonsoppdraget og av utsendingenes forhold til hjemmeledelsen og til hverandre innbyrdes, – forskrifter gjennomtrengt av et sjelesørgerisk sinnelag og uttrykt i et oppbyggelig, varmt evangelisk språk. Dette preg, som pietetsfullt er blitt bevart i den norske omarbeidelse, kan imidlertid ikke dekke over den kjensgjerning at det i virkeligheten er en gjennomgripende forandring som her er skjedd. Den komparative analyse som er foretatt, vil ha vist at det er en metamorfose – en omforming – vi står overfor, med bevisst aksentfor-skyvning fra en «subjektiv» til en «objektiv» misjonsforståelse og

misjonsvirksomhet, eller stikkordmessig og umisforståelig uttrykt: fra «selskap» til «kirke».

NMS' første misjonærinstruks er et klart vitnesbyrd om vilje til etablering av en misjonsvirksomhet av uttalt konfesjonell og kirkelig type. Enda tydeligere kommer dette til uttrykk i den første *ordinære* misjonærinstruks (1852). Den avsvakkelse av det kirkelige sikte og preg som man har ment å kunne konstatere mellom det forslag generalforsamlingen i 1852 fikk seg forelagt, og det vedtak den gjorde i saken (jfr. formuleringene i de to første paragrafer), – er ikke reell. Setningen om at Misjonsselskapets fullmakt til å øve sin gjerning ligger i dets forbindelse med kirken, ble strøket fordi dette allerede var sagt – med andre ord – i den foregående setning (om misjonærenes plikt til å betrakte seg som den norske evangelisk-lutherske kirkes sendebud.) Strykningen innebar også en forbedring av formell art, en enklere formulering som langt bedre ga uttrykk for forbindelsen mellom de to paragrafer det gjelder. Forandringen som ble foretatt, var – som det heter i en anmerkning til referatet fra generalforsamlingen – en *redaksjonell* forandring.

Det er betegnende at den generalforsamling som vedtok NMS' første ordinære misjonærinstruks, også besluttet å sende et skriv til landets prester med oppfordring om å engasjere *menighetene* i misjonsgjerningen, gjennom oppslutning om Misjonsselskapets virksomhet. Misjonen, hevdes det, «er en Kirkens Sag, der ifølge Herrens udtrykkelige Befaling paahviler Menighederne som saadanne.»

Denne artikkel bygger på utrykt materiale i arkivene til RMG og NMS. Allgemeine Instruction für die Missionare der Rheinischen Missions-Gesellschaft ble vedtatt i 1829 og trykt som manuskript s.å. Midlertidig Instrux finnes i original i Copi-Bog for Det norske Missionselskabs Hovedbestyrelse (1842–1852), 1849 u.d., mellom 23/6 og 7/7, 12 sider. Den er trykt i Norsk Missionsstidende (NM) 1851/52 s. 161–174. Den første ordinære instruks er trykt i NM 1852/53 s. 36–40, jfr. 1851/52 s. 182f, 188–192. Hovedstyrets opprop til prestene er trykt i NM 1851/52 s. 183f. Det Fahrsundske Missions-Selskabs Forhandlingers Protocol. Av den litteratur som er benyttet, må særskilt nevnes de historiske fremstillinger av RMG skrevet av L. von Rohden (2. omarb. utg. 1871), av E. Kriele (1928) og av H. Driessler (1932). Forøvrig: En gammel prests efterlattede papirer. Breve fra og til G. K. Kielland (1922), E. Birkeli: En ørkenvandrer. Norges første Afrikamisjonær H. C. Knudsen (1925) og O. G. Myklebusts fremstilling av NMS' virksomhet i Syd Afrika i Det Norske Misjonsselskap 1842–1942, bd. III (1949).